

sine sunmak üzere İslâm hukuku âlimleriyle iktisat ve finans alanında uzman kişilerden oluşan İslâm İktisadi Komisyonu kurulmuştur. Bu komisyon, çeşitli dönemlerde yaptığı toplantılarda İslâm iktisadıyla ilgili bazı meseleleri ele almıştır. Yine Küveyt'teki İslâm Tıp Bilimleri Teşkilâtı ile iş birliği yapılarak "İslâmî Açısından Genetik Mühendisliği ve Genetik Tedaviler" adlı bir seminer düzenlenmesi öngörülmüştür.

İslâm Fıkıh Akademisi'nin çok yönlü ön araştırmalara dayalı periyodik ilmi toplantıları ve bu toplantılarda alınan kararlar günümüzdeki fetva ve toplu ichtihad usulünün yeni bir şekli olarak değerlendirilebilir. Akademi tarafından müzakere edilen ve karara bağlanan güncel meselelere örnek olarak alacakların ve hisse senetlerinin zekâtı, tüpbebek, süt bankaları, organ nakli, sigorta ve reasürans konuları zikredilebilir.

Akademnin oturumlarında alınan kararlar ve yapılan tavsiyeler bir kitapçık halinde Arapça olarak yayımlanmakta olup İngilizce, Fransızca, Urduca, Türkçe ve Farsça'ya da tamamen veya kısmen çevrilmiş bulunmaktadır. Akademnin 1985-1989 yılları arasında gerçekleştirdiği II-V. dönem toplantılarında aldığı kararlar ve tavsiyeleri Türkçe'ye tercüme edilmiştir (bk. bibl.). Ayrıca 1986 yılından itibaren yıllık olarak *Mecelletü Mecma'i'l-fıkhi'l-İslâmî* adlı bir dergi yayımlanmaktadır. İslâm hukuku araştırmalarında başvurulacak bir kaynak durumunda olan bu dergide akademi üyelerinin araştırmaları, bu araştırmalarla ilgili tartışmalar, akademi meclisinin kararları ve tavsiyeleri yer almaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

et-Ta'rif bi-Mecma'i'l-fıkhi'l-İslâmî bi-Cidde, Cidde, ts. (Dârü'l-ilm li't-tibâa ve'n-neşr), tür.yer.; *Kararlar ve Tavsiyeler* (trc. Bilal Aybakan – Hasan Hacak), İstanbul 1995 (İslâm Konferansı Teşkilâtı İslâm Fıkıh Akademisi); "en-Nizâmü'l-esâsi li-Mecma'i'l-fıkhi'l-İslâmî", *Mecelletü Mecma'i'l-fıkhi'l-İslâmî*, sy. 1, Cidde 1407/1986, s. 59-66; "el-Lâ'ihatü't-tenfiziyetü'lle-ti ekarrehâ meclisü Mecma'i'l-fıkhi'l-İslâmî", a.e., sy. 1 (1407/1986), s. 137-143.

KÂMİL YAŞAROĞLU

MECMAU'I-FUSAHÂ

(مجمع الفصحاء)

Rızâ Kuli Han'ın
(ö. 1288/1871)

Farsça kaleme aldığı şairler tezkiresi
(bk. RIZÂ KULİ HAN).

el-MECMAU'I-İLMİYYÜ'I-ARABÎ

(bk. MECMAU'I-LUGATÎ'I-ARABİYYE).

el-MECMAU'I-İLMİYYÜ'I-İRÂKÎ

(المجمع العلمي العراقي)

Irak'ta Arap dili ve edebiyatı ile
diğer alanlarda
ilmi çalışmalar yapan kurum.

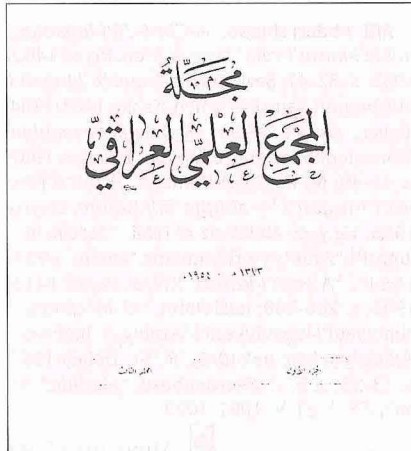
Irak'ta ilmi kuruluşların ortaya çıkışı 1921'de başlar. Bu yıl içinde Sâbit Abdünnûr ve on beş arkadaşı tarafından el-Ma'hedü'l-ilmi adıyla bir enstitü meydana getirildi. Enstitünün amaçları arasında Arap dilini bozulmaktan korumak, dile yeni terimler kazandırmak, dil, edebiyat ve sanatta fikir hareketlerini canlandırmak, ilim ve düşünce adamları ile yazar ve şairleri bir araya getirmek gibi faaliyetler görülmüyordu. Ancak bu kurum fazla bir varlık gösteremedi. Enstitü üyelerinin teşebbüsleriyle Iraklı dil ve edebiyatçıları yazar ve şairleri bir araya toplayan, Cemîl Sıdkî ez-Zehâvî başkanlığında 1934'te kurulan Nâdi'l-kalemi'l-İrâkî 1958'e kadar varlığını sürdürdü. 1945'te Tâhir er-Râvî başkanlığında oluşturulan telif, tercüme ve neşir komisyonu 1947'de dağıldı. Aynı yıl el-Mecmau'l-ilmiyyü'l-İrâkî'nin kuruluşu hükümet tarafından onaylandı. Kurumun tesis ediliş amaçları arasında Arap dili ve edebiyatı ile Araplar'ın ve Irak'ın tarih, sanat ve kültürünün incelenmesi, Arap kültürünü yayan İslâm milletleri arasındaki bağların araştırılma-

sı, çağdaş bilim ve sanat etkinlikleriyle tercüme ve telif faaliyetlerinin desteklenmesi, Arapça nâdir yazmalarla belgelerin koruma altına alınıp neşredilmesi, bir dergi çıkarılması, araştırmacılara maddî destek sağlanması, diğer akademi ve üniversitelerle iş birliği yapılması gibi faaliyetler yer alıyordu.

Şubat 1963 devriminden itibaren ikinci dönemine giren kurumun başkan ve üyeleri değiştirildi; bütçe açısından geniş bir özerklik tanınan kurum terimler, sözlükler ve yazma eser neşirleriyle ilgili olmak üzere üç komisyon halinde çalışmalarını sürdürdü. Müesseseye bağlı olarak kurulan Kürt (1970) ve Süryânî (1972) kurumlarının 1978'de feshedilmesiyle üçüncü dönemine giren el-Mecmau'l-ilmiyyü'l-İrâkî 1979'da Sâlih Ahmed el-İlî başkanlığında yeniden oluşturuldu ve üye sayısı kırka yükseltildi.

Kurum, gerek 1950-1962 arasında gerekse 1963'ten sonra yazma ve çağdaş telif olarak çok sayıda eser yayımlamış, ayrıca bazı eserlerin neşri için malî destek sağlamıştır. Bunlardan bazıları şunlardır: Cevâd Ali, *el-Mufaşşal fi Târîhi'l-'Arab qable'l-İslâm* (I-VIII, Bağdad 1950-1960); M. Rızâ eş-Şebîbî, *Mü'errihu'l-'Irâk İbnü'l-Fuâtî* (I-II, Bağdad 1950-1958); İbnü'l-Müneccim, *Kitâbü'n-Negam* (nşr. M. Behcet el-Eserî, Bağdad 1950); Ziyâeddin İbnü'l-Esir, *el-Câmi'u'l-kebir* (nşr. Mustafa Cevâd – Cemîl Saîd, Bağdad 1956); İmâdüddin el-İsfahânî, *Harîdetü'l-kaşr* (nşr. M. Behcet el-Eserî – Cemîl Saîd, I-V, Bağdad 1955-1978); İbnü's-Sâbûnî, *Tekmilatü İkmâli'l-İkmâl* (nşr. Mustafa Cevâd, Bağdad 1957; Beyrut 1986); Abbas el-Azzâvî, *Târîhu'l-edebi'l-'Arabî fi'l-'Irâk* (I-II, Bağdad 1961-1962); Ebü'l-Kâsım ez-Zeccâcî, *İştikâku es-mâ'illâh* (nşr. Abdülhüseyn el-Mübârek, Necef 1974); Asmaî, *el-İştikâk* (nşr. Selim en-Nuaymî, Bağdad 1968); İbn Ferrâc, *el-Uşûl fi'n-naḥv* (nşr. Abdülhüseyn el-Fetlî, Necef 1973); Nehhâs, *et-Tüffâḥa fi'n-naḥv* (nşr. Korkis Avvâd, Bağdad 1965); İbnü'l-Cevzî, *Takvîmü'l-lisân* (nşr. Abdülazîz Matar, Kahire 1966); Ahmed Matlûb, *Mu'cemü'l-muştalahâtü'l-belâğıyye* (Bağdad 1972; eserlerin tamamı için bk. Affî Abdurrahman, s. 43-49).

el-Mecmau'l-ilmiyyü'l-İrâkî kendi adıyla çıkardığı dergisini 1950-1963 döneminde on, 1964-1974 arasında on beş cilt olarak yayımlamıştır. Bunun dışında 1955-1967 yıllarında çok sayıda terim sözlüğü neşreden kurum çeşitli ilim adamlarında elli kadar konferans verdirip bunları ken-

di dergisinde veya müstakil olarak neşretmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Mustafa eş-Şihâbî, *el-Muştalahâtü'l-İlmiyye fi'l-lugati'l-'Arabiyye*, Dimaşk 1384/1965, s. 62-63; Abdullah el-Cübûrî, *el-Mecma'u'l-İlmiyyü'l-'Irâkî*, Bağdad 1965; Afif Abdurrahman, *el-Cühûdû'l-lugaviyye hilâle'l-karnî'r-râbi'* 'aşer el-hicrî, Riyad 1403/1983, s. 15, 41-49; Şevki Dayf, *Mecma'u'l-lugati'l-'Arabiyye fi hamsîne 'âmen*, Kahire 1404/1984, s. 12-15; J. D. J. Waardenburg, "Madjma' 'İlmi", *El²* (İng.), V, 1093-1094.

HİDAYET KEMAL BAYATLI

MECMAU'İ-LUGATİ'İ-ARABİYYE

(مجمع اللغة العربية)

Kahire'de Arap dili ve edebiyatına dair ilmi çalışmalar yapan kurum.

Aralık 1932'de kraliyete ait bir kararnameyle Tâlim -Terbiye Bakanlığı'na bağlı olarak Mecmau'l-lugati'l-Arabiyyeti'l-Meleki adıyla kuruldu. Zamanın hükümetinin milliyetçiliğini ve vatanperverliğini gösterme, Kral Fuâd'ın Araplar'ı dil yoluyla birleştirme arzusu gibi siyasî sebepler akademinin kuruluşunda etkili olmuştur. Kurum Arap âlimlerinden ve şarkiyatçılardan seçilen kırk üyeden meydana geliyordu.

Tüzüğünde yer alan başlıca amaçları Arap dilini bozulmaya karşı korumak, onu çağın ve çağdaş hayatın, bilim ve sanatın ihtiyaçlarına cevap verecek düzeye yükseltmek, fasih dilin kelime ve terimlerini kapsayan bir sözlük hazırlamak, Arap dilinin gelişim sözlüğünü telif etmek, semantiğiyle ilgili çalışmaları neşretmek, Arap lehçelerinin ilmi incelemesini yapmak, kullanılması gereken kelime ve terimleri belirlemek, Arapça'yı geliştirme yollarını araştırmak, Arap dili ve filolojisine dair eski metinlerin tahkikli neşrini yapmak ve bu çalışmaları yayımlamak üzere bir dergi çıkarmaktır.

Çeşitli dil meselelerini inceleyen kurum dilin aslı, doğuşu, gelişmesi gibi konulara dair araştırma yazıları neşretmiş, terimlerin belirlenmesi amacıyla komisyonlar oluşturmuştur. Terimlerin tesbiti sırasında izlenmesi gereken metot hususunda bir tereddüt devresi geçiren kurum, neticede ileri sürülen yöntemleri uzlaştırma cihetine giderek üzerinde ittifak edilen ve Arap dilinin temel ilkeleriyle çalışmayan bütün terimleri benimseme yolunu tercih etmiştir.

Arap dilinin gramerini ve yazım kurallarını kolaylaştırmayı amaçlayan kurum

Arap dilcilerinden ve şarkiyatçılardan meydana gelen bir sözlük komisyonu oluşturmuştur. Komisyon, XX. yüzyıl sözlüğünün zamanımıza kadar ortaya çıkan anlam ve kelimelerle Arap dilini ifade edecek bir kapsama sahip olmasını gerekli görmüş, eski dilcilerin yaptığı gibi kıyas ve istikak yöntemlerinden yararlanmanın faydalı olduğu görüşünü benimsemiştir. Sözlük alanında kurum için en önemli tercübe henüz tamamlanmamış bulunan August Fischer'in tarihi sözlüğüdür.

Kurum, genel sözlükler yanında çeşitli terimlere dair özel sözlüklerin telif ve neşrini de gerçekleştirmiştir. Bunların arasında *Mu'cemü Fischer (el-Mu'cemü'l-lugavî et-târîhî)*, *el-Mu'cemü'l-vasîl*, *el-Mu'cemü'l-kebîr*, *el-Mu'cemü'l-vecîz*, *Mu'cemü elfâzî'l-Kur'ânî'l-Kerîm*'den başka medenî kanun ve ticaret kanunlarına dair terimler, tıp, kimya, jeoloji, atom fiziği, biyoloji ve felsefe terimlerini içeren sözlükler yer almaktadır. Kurum ayrıca birçok eski eserin tahkik ve neşrini de gerçekleştirmiş olup bunlardan bazıları şunlardır: Ebû Bekir Hâzîmî *el-Hemedânî*, 'Ucdâletü'l-mübtedî' ve *fuzâletü'l-müntehâ fi'n-neseb* (nşr. Abdullah Kennûn, Kahire 1384/1965); Râdiyüddin es-Sâgânî, *et-Tekmile ve'z-zeyl ve's-sıla fi'l-luğa* (nşr. Abdülâlîm et-Ta-hâvî v.dğr., I-VI, Kahire 1970-1979); Ebû Amr eş-Şeybânî, *el-Cîm fi'l-luğa* (nşr. İbrâhim el-Ebyârî v.dğr., Kahire 1394/1974); Ebû İbrâhim İshak b. İbrâhim el-Fârâbî, *Dîvânü'l-edeb fi'l-luğa* (nşr. Ahmed Muhtâr Ömer, I-IV, Kahire 1394-1399/1974-1979); Ebû Osman Saîd b. Muhammed el-Muâfirî es-Sarakustî, *el-Ef'âl* (nşr. Hüseyin Muhammed Muhammed Şeref, I-IV, Kahire 1395-1400/1975-1980). Kurum *Mecelletü Mecma'i'l-lugati'l-'Arabiyye* adıyla bir dergi çıkarmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Afif Abdurrahman, *el-Cühûdû'l-lugaviyye hilâle'l-karnî'r-râbi'* 'aşer el-hicrî, Riyad 1403/1983, s. 32-41; Şevki Dayf, *Mecma'u'l-lugati'l-'Arabiyye fi hamsîne 'âmen*, Kahire 1404/1984, tür.yer.; Ahmet Savran, *19. Yüzyıl Osmanlılar Döneminde Yeni Arap Edebiyatı*, Erzurum 1987, s. 47-49; M. Reşâd el-Hamzâvî, *A'mâlû Mecma'i'l-lugati'l-'Arabiyye bi'l-Kâhire*, Beyrut 1988, tür.yer.; Abdülazîz er-Rifâî, "Mecma'u'l-lugati'l-'Arabiyye fi hamsîne 'âmen: 1934-1984", *Âlemü'l-kütüb*, XIV/3, Riyad 1413/1993, s. 286-289; Hilâl Nâtût, "el-Mecâmî'u'l-İlmiyyetü'l-lugaviyyetü'l-'Arabiyye hadîşen", *Âfâku's-sekâfe ve't-türâs*, III/11, Dübey 1995, s. 13-25; J. D. J. Waardenburg, "Madjma' 'İlmi", *El²* (İng.), V, 1091-1093.

MUHAMMED HARB

MECMAU'İ-LUGATİ'İ-ARABİYYE

(مجمع اللغة العربية)

Şam'da
Arap dili ve edebiyatına dair
ilmi çalışmalar yapan kurum.

1919'da el-Mecmau'l-İlmiyyü'l-Arabi adıyla kuruldu. Başlangıçta sekiz olan üye sayısı kısa bir müddet sonra yirmiyeye, bugün ise altmışa ulaşmıştır; kurumun ayrıca 200 kadar muhabir üyesi vardır. Müessesenin kurucusu ve ilk başkanı Muhammed Kürd Ali, ikinci başkanı Halîl Merdem, üçüncü başkanı Emîr Mustafa eş-Şihâbî'dir. Başlıca amaçları şunlardır: Arap diliyle bu dilin çağımızdaki durumunu incelemek, Arap edebiyatını yaymak ve yazma eserleri neşretmek, Avrupa dillerinde yazılmış ilim, sanat ve bilim kitaplarını Arapça'ya kazandırmak, bir genel kütüphane kurup yazma ve basma eserleri bir araya getirmek, müze tesis ederek Arapça ve diğer dillerle olan tarihî eserleri burada toplamak, bir dergi çıkarmak.

Kurum, Türkçe'nin hâkim olduğu devlet dairelerinin dilini ıslah etme yolunda resmî dildeki birçok kelimeyi değiştirmiş, yenileştirdiği kelime, deyim ve terimlerin yaygınlaşması için hükümetle basından yardım talep etmiştir. Arap dilinin öğretim kurumlarındaki durumuyla ilgilenecek okul kitaplarının dilini kontrol etmiş, sadece onayladığı kitapların okutulmasına izin vermiştir. Bu arada yazı dilini ve Arap edebiyatını yaygın hale getirmek amacıyla bir edebiyat fakültesinin kurulması projesini hazırlamıştır. Ayrıca çeşitli alanlarda yurt dışından davet ettiği uzmanlara yirmi beş yıl boyunca konferanslar verdirmiş, bunların büyük bir kısmını yayımlamıştır.

Daha çok Dârü'l-kütübî'l-Misriyye'den esinlenerek Dârü'l-kütübî'l-Arabiyye adıyla bir kütüphane oluşturan kurum, bu iş için tahsis edilen Zâhiriyye binasını düzenleyip yazma ve basma eserleri toplayarak kataloglarını hazırlamış, bir müze kurup Arapça ve diğer dillerle yazılan eski eserleri burada toplamıştır. Ayrıca tarihî eserler için geziler düzenlemiş, kazı çalışmaları yaptırmış, bunun için de bir müze açmış, müze 1937'de Âsârü'l-âmme Müdürlüğü'ne bağlanmıştır.

Kurumun 1921'de *Mecelletü'l-mecma'i'l-İlmiyyi'l-'Arabî* adıyla çıkarmaya başladığı dergi 1931 yılına kadar ayda bir, 1949'a kadar iki ayda bir, bu tarihten sonra üç ayda bir neşredilmiştir. 1966'-